

Uitvoeringsprogramma

Ondernemersbeleid

provincie Flevoland

2010 - 2013

RUIMTE VOOR ONDERNEMEN

Inhoud

	Inleiding	2
1	Eén loket, drie thema's	4
	1.1 Onderwijs en ondernemerschap	4
	1.1.1 Checklist Assembly of European Regions	5
	1.2 Startersinfrastructuur	6
	1.2.1 Ondernemerspunt Flevoland	6
	1.2.2 Overige activiteiten	7
	1.3 Bijzondere doelgroepen	7
	1.3.1 Technostarters	8
	1.3.2 Born to go global's	8
	1.3.3 Ondernemerschap in de wijk	8
	1.3.4 Uitkeringsgerechtigden	8
2	Samenwerking en middelen	9
3	Beoogd resultaat	10

Bijlagen

1	Samenvatting aanbevelingen Starterspunt Flevoland	11
2	Beleidsregel Subsidieverlening en Projectaanvragen Startersbeleid	17
3	Checklist Assembly of European Regions	18
4	Inventarisatie van activiteiten door organisaties en lokale overheden	21

Inleiding

Startende ondernemingen¹ leveren een belangrijke bijdrage aan de duurzame groei van de Flevolandse economie. Zij zijn niet alleen een bron van nieuwe werkgelegenheid, maar jagen ook innovatie en concurrentie aan. Juist in deze tijd waarin de economie onder druk staat, is een kwantitatieve en kwalitatieve bijdrage aan de economie van starters zeer gewenst.

In Nederland staat men positief tegenover het ondernemerschap. Toch zetten nog te weinig mensen daadwerkelijk de stap naar het ondernemerschap. In Flevoland heeft het startersbeleid de afgelopen jaren echter vruchten afgeworpen. Hier beginnen relatief meer mensen een eigen onderneming dan in de rest van Nederland. In de afgelopen zes jaar is het aantal starters in Flevoland verdubbeld; een verhoudingsgewijs sterkere groei dan de inwonersgroei. Waren er in 2002 nog ca 1.400 starters. Over 2009 was dit aantal gestegen tot ca 2900².

Bijna de helft (40%) van het aantal nieuwe banen is te danken aan startende ondernemingen. Het aantal faillissementen neemt daarentegen sinds de economische crisis snel toe, deels betreft dit starters. Het aantal faillissementen bewoog zich in de periode 2002 - 2008 tussen 80 en 120 per jaar. In 2009 bedroeg het aantal faillissementen ca 170.

Het startersbeleid tot dusver had drie speerpunten:

1. stimulering van ondernemerschap in algemene zin. Zo moeten starters bijvoorbeeld niet door teveel regelgeving in hun ontwikkeling belemmerd worden;
2. het zelfstandig ondernemerschap als carrièreperspectief vanzelfsprekend laten zijn. De provincie wil bijdragen aan de 'ondernemendheid' van de Flevolandse bevolking;
3. verbetering van de infrastructuur en voorzieningen voor starters.

Motie PS

Een beleidseffectmeting van de Commissie Werk naar het provinciale startersbeleid in de periode 2008 – 2009 heeft aangetoond dat het beleid succesvol is geweest, maar dat een meer structurele financiering van het startersbeleid gewenst is om het succesvol te houden. Op 18 juni 2009 heeft dit geleid tot een door Provinciale Staten (PS) aanvaarde motie. In deze motie verzoekt PS het college van Gedeputeerde Staten (GS):

- te komen met een nieuw uitvoeringsprogramma met daarin de onderstaande punten voor de stimulering van startende ondernemers en daarvoor € 400.000 per jaar uit te trekken;
- het ondernemerschap binnen het onderwijs te stimuleren door middel van onder andere Jong Ondernemen, College4Business, Kids in Bizz en eventuele andere projecten op dit terrein op Flevolandse scholen en instituten;
- starters begeleiden door ze te voorzien van een 'rugzak' gevuld met coaching, training, opleiding en netwerkvorming;
- een cliëntvolgsysteem op te zetten om te voorkomen dat starters uitvallen in het derde of vierde jaar;
- promotie van ondernemerschap te continueren en uit te breiden;
- de Kamer van Koophandel (KvK) een belangrijke rol te geven in de uitvoering van het startersbeleid;

¹ Ondernemingen van de pre-start tot vijf jaar oud

² In 2002: 1400. In 2003: 1800. In 2004: 2300. In 2005: 2550. In 2006: 2670. In 2007: 2900. In 2008: 3000.

- bij het ontwikkelen en uitvoeren van het startersbeleid gebruik te maken van de checklist van de Assembly European Regions (AER);
- om 0,9 fte extra ambtelijke capaciteit voor het onderwerp beschikbaar te stellen binnen het bovengenoemde budget ad. € 400.000 per jaar;
- voor het restant van 2009 ten behoeve van onderdelen als hierboven genoemd, uit het overschot op de jaarrekening een bedrag van eenmalig € 50.000 extra beschikbaar te stellen;
- een substantieel deel van het hierboven genoemde bedrag te vinden in de begroting van Economische Zaken.

Beleid GS

Het college van Gedeputeerde Staten onderschrijft de gedachte achter de motie. Een ondernemend Flevoland is goed voor de economie. En een ondernemende houding is goed voor kansen van werknemers op de arbeidsmarkt. De provincie zet zich daarom ook de komende jaren in om het ondernemerschap in Flevoland te stimuleren en startende ondernemers in Flevoland ruime kansen te geven.

De financiële positie noopt het college er echter toe de ambities enigszins bij te stellen. Er wordt uitgegaan van een inzet van € 353.000 per jaar voor het thema startersbeleid. Bij de begrotingsbehandeling 2010 heeft PS hiermee ingestemd.

De bevindingen uit het voorgaande uitvoeringsplan³ zijn verwerkt in dit startersbeleid.

1. Het in 2008 afgeronde project Starterspunt Flevoland heeft een aantal aanbevelingen opgeleverd. Een samenvatting van de aanbevelingen op de terreinen infrastructuur (1), huisvesting (2) en financiering (3) is als bijlage 1 bijgevoegd.
2. De KvK Flevoland is gefuseerd met de KvK Gooi- en Eemland. De nieuwe KvK Gooi-, Eem- en Flevoland is na een aantal fusieperikelen en een groot aantal vacatures inmiddels weer op sterkte, waardoor er hernieuwde capaciteit aanwezig is om projecten mede aan te jagen en een rol te nemen in de uitvoering.
3. Als onderdeel van de invulling van de kwaliteitsslag voor zowel jongere als oudere ondernemers, heeft het onderwijs met betrekking tot ondernemerschap een belangrijke rol gekregen in de afgelopen jaren. Hierbij kan een koppeling worden gelegd naar de checklist van de Assembly of European Regions. De Engelstalige checklist is eveneens als bijlage (3) toegevoegd. In paragraaf 1.1.1 wordt op deze checklist nader ingegaan.

³ 'Startersbeleid provincie Flevoland 2004', dat een concrete vertaalslag was van het startersbeleid van de provincie Flevoland voor de korte- en middellange termijn.

1 Eén loket, drie thema's

Ondernemerspunt Flevoland wordt het feitelijke en virtuele ondernemersloket voor alle (pre)starters en ondernemers in Flevoland én voor scholingsactiviteiten voor jongeren op het gebied van ondernemen. Onder dit label 'hangt' het gehele startersbeleid dus. Daarbij staat eenheid in de informatievoorziening centraal. Het Zelfstandigenloket Flevoland (ZLF) en de KvK Gooi-, Eem- en Flevoland zijn hierin de trekkers, alsmede het ROC Flevoland.

Speciale aandacht is er daarbij voor de ondernemers twee tot vier jaar na hun start, daar er dan doorgaans een gevoelige periode in de bedrijfsvoering bestaat.

In het 'Ondernemerspunt Flevoland' worden acties binnen drie thema's onderscheiden:

1. onderwijs en ondernemerschap;
2. verbetering startersinfrastructuur; en
3. bijzondere doelgroepen.

Deze thema's zijn vastgesteld op basis van een inventarisatie van startersactiviteiten die worden uitgevoerd door de verschillende maatschappelijke organisaties⁴ en Flevolandse gemeenten. De inventarisatie is opgenomen als bijlage 4.

Per onderdeel zijn acties gedefinieerd. De dynamiek op startersgebied is echter dermate hoog dat zich waarschijnlijk steeds weer nieuwe mogelijkheden tot structuurversterking voordoen. Indien zich die voordoen, zullen daarvoor, indien gewenst, alternatieve middelen worden gezocht.

1.1 Onderwijs en ondernemerschap

Investeren in jongeren en ondernemerschap is investeren in een toekomstig ondernemender samenleving. Het aantal ondernemers zal in de toekomst toenemen als er meer jongeren met ondernemerschap in aanraking komen en hierover kennis vergaren. Daarom is het zaak een doorlopende leerlijn 'ondernemerschap' vanaf de basisschool tot en met het hbo tot stand te laten komen. In de ideale situatie zal elke jongere in Flevoland zich na het verkrijgen van zijn mbo- of hbo-diploma de vraag stellen: "Ga ik in loondienst of start ik mijn eigen bedrijf?"

In de afgelopen zes jaar heeft Flevoland op dit gebied al een interessant track record opgebouwd met onder andere projecten als College4Business van het ROC Flevoland en Kids in Bizz van Stichting Jong Ondernemen. Het ondernemerschapgehalte binnen ROC Flevoland is hoog: het is het grootste business college in Nederland. En via de stichting Jong ondernemen zijn al ongeveer veertig leerling- of studentbedrijfjes gesticht in Flevoland. Voortzetting en verdere uitbreiding hiervan is gewenst.

De provincie ziet onder meer de volgende projecten graag structureel ingebed worden in het onderwijs.

Leeftijdsgroep 10-12 jaar	Kids in Bizz Bizzworld
Leeftijdsgroep 14-16 jaar	Ondernemersgames

⁴ Het ZLF, de KvK Gooi-, Eem-, en Flevoland, het ROC Flevoland, de Stichting Jong Ondernemen en de Stichting Ondernemersklankbord.

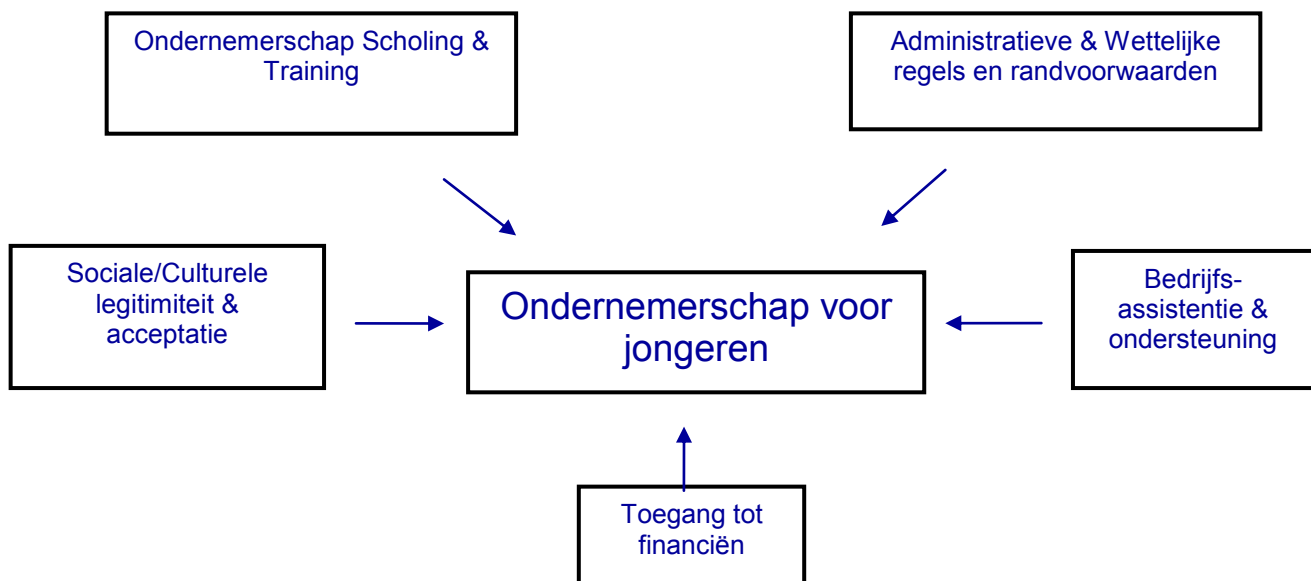
Naast deze partijen zijn er diverse commerciële en belanghebbende partijen actief op het terrein van starters, zoals onder meer: Mac3Park, het Shared Business Center en de Centrale Vereniging van Ambulante Handel. Ook met diverse consultants die actief zijn op de startersmarkt, zijn gesprekken gevoerd.

	Learning companies (vmbo) Business for a day (B4AD) ⁵
Leeftijdsgroep 16-18 jaar	College companies (mbo) Zomerondernemer ⁶
Leeftijdsgroep 17-25 jaar	Student companies (hbo) Startertrajecten studenten Inleiding Ondernemersvaardigheden Zomerondernemer

1.1.1 Checklist Assembly of European Regions

Ook de bevindingen van de Assembly of European Regions (AER) spelen in het thema 'onderwijs en ondernemerschap' een rol. Tijdens de dertiende AER 'Summer School' in 2008, hebben regionale beleidsmakers en ambtenaren in Östersund (Zweden) 'best practices' uitgewisseld voor ondernemerschap voor jongeren in de Europese regio's.

Het onderstaande schema is opgenomen uit de Checklist AER. Het zijn de cruciale factoren om te komen tot een samenhangend beleid op het thema Ondernemerschap voor jongeren.

Voor elk van deze factoren is een checklist ontwikkeld met vragen waarmee rekening moet worden gehouden als er een samenhangend beleid voor deze doelgroep moet worden ontwikkeld. Zie hiervoor bijlage 3. Ook in dit stuk is hiermee rekening gehouden. Bij de subsidiebeschikkingen kan (kunnen) zo nodig (delen van) de checklist als voorwaarde(n) worden opgenomen.

⁵ Loopt nog niet in Nederland. Is te importeren via Mini Europe uit Zweden

⁶ Loopt nog niet in Nederland. Is te importeren via Mini Europe uit Zweden.

1.2 Verbetering startersinfrastructuur

Om het aantal geslaagde starters in kwantitatieve en kwalitatieve zin te verhogen, is het zaak een overzichtelijke en heldere startersinfrastructuur te hebben, waarin (pre)starters en reeds gevestigde ondernemers bij alle voorkomende vragen en problemen snel de juiste informatie en/of begeleiding krijgen aangereikt.

1.2.1 Ondernemerspunt Flevoland

Het succesvolle startersbeleid van de afgelopen jaren gaat nu een nieuwe fase in. Het Starterspunt Flevoland wordt opgevolgd door het Ondernemerspunt Flevoland. Een terechte naamswijziging: wie eenmaal begonnen is als ondernemer, voelt zich immers al snel geen starter meer, maar ondernemer. En uit onderzoek van Starterspunt Flevoland is bovendien gebleken dat starters na ongeveer drie tot vier jaar veel problemen hebben op het gebied van marketing. Hun bestaande visvijver is dan opgedroogd en men moet nieuwe netwerken aanboren om te kunnen blijven groeien. Ook de groep in deze fase wordt bediend door Ondernemerspunt Flevoland.

Ondernemerspunt Flevoland biedt de (pre)starter nuttige informatie, contactpersonen, ervaren ondernemerscoaches, trainingen én brengt starters in contact met andere ondernemers. De inzet is om de activiteiten structureel, niet projectmatig, op te zetten voor de gehele doelgroep en daaruit tenminste jaarlijks 150 (startende) ondernemers intensief te begeleiden. Het traject wordt vormgegeven door het ZLF/de gemeenten en de provincie Flevoland. In de voorlichtende en registrerende sfeer speelt ook de KvK een belangrijke rol.

Ondernemerspunt Flevoland bestaat uit een aantal dynamische en vraaggestuurde hoofdactiviteiten:

- **intakegesprek;**
- **ondernemerstest bij aanvang en einde traject** (passend bij de leeftijdsfase van het bedrijf en afgestemd op de coachingsmogelijkheden);
- **diagnosegesprek en opstellen plan van aanpak;**
- **coaching** (via het Ondernemersklankbord, de Centrale Vereniging voor de Ambulante Handel (CVAH) in Zeewolde en een pool van gespecialiseerde coaches op diverse terreinen);
- **advies;**
- **training** (bijvoorbeeld middels het EBC*L certificaat (Europees Certificaat voor bedrijfsvoering) dat in Europa een internationaal erkende standaard voor bedrijfskundige scholing is, maar ook via een provinciaal ingericht trainingsaanbod op basis van samenwerking met publieke en/of private aanbieders van ondernemerschapstrainingen).
- **netwerkbijeenkomsten;**
- **microfinanciering** (het ZLF voert de borgstellingsregeling uit in Flevoland. Er zal een koppeling plaatsvinden tussen de verkrijging van financiering en het ontvangen van begeleiding. De startende ondernemer die in aanmerking komt voor microfinanciering, zal worden begeleid via het Ondernemerspunt Flevoland);
- **eindgesprek;**
- **startersvolgsysteem** (met enige regelmaat worden effectmetingen gedaan op basis van enquêtes onder de deelnemers).

Met het Ondernemerspunt Flevoland wordt aangehaakt bij de activiteiten van het ZLF. Het ZLF draagt ruim € 1,9 miljoen bij aan de startersinfrastructuur (begroting ZLF 2010) en verzorgt daarmee sinds 2003 voor de Flevolandse gemeenten, de provincie Flevoland en het UWV in Flevoland:

- de uitvoering van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (Bbz 2004);
- de uitvoering van de Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ);

- de uitvoering van de Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK), sinds 1 januari 2005 een taak van de provincie Flevoland;
- de ‘Tijdelijke borgstellingsregeling Ondernemers 2009-2010’ vanaf maart 2009;
- de begeleiding naar de instelling voor schuldhulpverlening voor (gewezen) zelfstandigen (veelal in relatie tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen);
- de advisering aan het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) inzake starterskredieten voor de in Flevoland wonende arbeidsgehandicapten inzake de UWV-Regeling Starterskrediet 2006 (URS). Het gaat om de inhoudelijke beoordeling van de aanvragen, alsmede de begeleiding van de aanvragers, dat wil zeggen de arbeidsgehandicapten met een uitkering op grond van de Ziektewet, de WIA, de Wajong of de WAZ;
- de uitvoering van de Startersdesk bij de CWI's in Flevoland (vanaf 1 april 2007).

De bijdrage van de provincie Flevoland aan de startersinfrastructuur in Flevoland is dat deze regelingen via het Ondernemerspunt worden aangevuld met het voornoemde coachings- en begeleidingstraject. Het wordt opengesteld voor in principe alle ondernemingen en starters met een ondernemersvraag.

1.2.2 Overige activiteiten

Venture capital

Jonge starters hebben een hoger risicoprofiel dan oudere starters, maar indien ze slagen zijn het vaker snelle groeiers. Financiën vormen echter dikwijls een probleem voor (jonge) ondernemers. In kaart gebracht zal worden welke mogelijkheden er zijn en moeten zijn voor venture capital voor starters. Hierbij wordt een koppeling gezocht met het verder uit te bouwen Flevolands Informal Investors Network (FLIIN). Ook scholen en student en college companies worden aan FLIIN gekoppeld. De MKB fondsen, die door de OMFL worden uitgevoerd, kunnen eveneens soelaas bieden voor deze doelgroep.

Starterstrajecten

Tijdens het Starterstraject van de KvK maken (pre)starters zich de basiselementen van het zelfstandig ondernemerschap eigen en doen zij netwerken op. Het Starterstraject bestaat uit zeven collectieve bijeenkomsten van drie uur, maximaal vier uur individuele ondersteuning/coaching door een KvK-ondernemersadviseur en een uitgebreid informatiepakket. Ook particuliere instellingen zoals de Rabobank geven starterstrajecten.

De StartersPas KvK

Deze geeft tegen een geringe vergoeding toegang tot een pakket aan informatie, advies, themabijeenkomsten, het StartersPas-netwerk en overige voordelen.

Startersdag KvK

Op de jaarlijkse Startersdag van de KvK die in elke regio wordt gehouden, kunnen prestarters zich oriënteren op de start van een eigen bedrijf. In Flevoland trekt de Startersdag jaarlijks ca. 1.500 bezoekers. Het is de bedoeling dat op deze Startersdag elke potentiële ondernemer kennismaakt met het Ondernemerspunt Flevoland.

Jaarlijkse awards

Elk jaar wordt de Flevopenning voor de beste startende onderneming uitgereikt. De provincie is hoofdsponsor van het Flevopenningengala. Het draagt bij aan imago-opbouw van starters in het algemeen en van bekendheid van de genomineerden en de winnaar in het bijzonder.

Voor jongeren zijn er verkiezingen voor de beste mini-onderneming.⁷

⁷ Het betreft hier learning companies, college companies en student companies.

1.3 Bijzondere doelgroepen

Ondernemerspunt Flevoland en de overige activiteiten die onder startersinfrastructuur vallen, bieden passende voorzieningen voor een grote meerderheid van de starters. Voor sommige doelgroepen is daarnaast echter meer maatwerk nodig. Ook de activiteiten voor deze groepen worden onder Ondernemerspunt Flevoland gebracht.

1.3.1 Technostarters

Technostarters zijn vaak echte 'high potentials'. Het gaat daarbij per definitie om innovatief ondernemerschap met de afbreukrisico's en investeringen die hierbij horen. Onder de noemer Noordvleugel Fast Forward zijn er trainingstrajecten en netwerk mogelijkheden voor directeuren-grootaandeelhouders van snelgroeïende ondernemingen. Verder zijn er bijzondere (financiële) faciliteiten voor technostarters bij het OMFL en extra begeleidingsmogelijkheden via Syntens.

1.3.2 Born to go global's

Internationaal ondernemen heeft zo zijn eigen methodiek en dynamiek. Het International Incubator Center (IIC) is één van de internationaliseringprogramma's van het WTCAA. Het IIC is een 'broedplaats' voor innovatieve bedrijven en combineert kantooruimte met een bijzonder ondersteunend programma, inclusief coaching, exportbegeleiding en een uitgebreid netwerk. Ook de KvK heeft bijzondere aandacht voor internationalisering. Verder ontwikkelt het ROC in samenwerking met het WTCAA, de KvK en andere een algemene opleiding International Business Academy; een mbo+ studie.

1.3.3 Ondernemerschap in de wijk

Er is in woonwijken een tekort aan ruimte waarin horeca mogelijk is en kleinschalige winkels (tot 200 m²) mogelijk zijn. In bestemmingsplannen dient meer aandacht te worden besteed aan de (on)mogelijkheden van ondernemerschap in de wijk. De provincie zal bij de gemeenten hiervoor aandacht vragen. Voor Lelystad en Almere kan ook gekeken worden of 'Ondernemershuizen' soelaas kunnen bieden voor specifieke doelgroepen, onder wie minderheden. Mocht blijken dat er behoefte is aan specifieke begeleiding die niet binnen de bestaande infrastructuur wordt of kan worden geboden voor mensen met een beperking en allochtonen die starten met een onderneming, dan kunnen eventueel aanvullende activiteiten voor hen worden ontwikkeld.

1.3.4 Uitkeringsgerechtigden

Voor de groep uitkeringsgerechtigden bestaan op dit moment diverse regelingen om vanuit de uitkering te starten met een eigen bedrijf. Vanuit het Ondernemerspunt Flevoland kunnen deze worden aangeboden. Onder meer de deelname aan de Borgstellingsregeling Microkredieten behoort hiertoe.

2 Samenwerking en middelen

Samenwerking tussen overheden, intermediaire organisaties, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven is, met het oog op draagvlak en cofinanciering, nodig om tot uitvoering van dit startersbeleid te komen. De inzet van het ZLF en de KvK hierbij is onontbeerlijk.

Rol provincie

De rol van de provincie varieert naar gelang thema en project. De provincie kan (een combinatie van) de volgende rollen vervullen: initiërend, stimulerend, coördinerend, regisserend, faciliterend, voorwaardenscheppend en uitvoerend. De rol dient per project nauw afgestemd te worden met relevante actoren in het veld.

Financiering

Het startersbeleid is mede aan de hand van de motie van Provinciale Staten opgesteld. Het budget in de begroting bedraagt tot en met 2012 circa € 350.000 per jaar in de begroting.

De motie Starters van Provinciale Staten is gebaseerd op variant 4 van de in totaal 5 begrotingsvarianten die in de beleidseffectmeting aan de orde zijn geweest. Op basis van de iets beperktere structurele financiële middelen is ook variant 3 door het college beschouwd. De hier opgenomen eindvariant middelt tussen variant 3 en variant 4. De bedragen zijn indicatief en aan elkaar complementair.

	Eindvariant
Intensivering beleid	Ja /+
Onderwijs en ondernemerschap	€ 75.000 (College4Business, Kids in Bizz, IIE en ander hbo instellingen)
Startersbegeleiding (Rugzakje met	€ 100.000 (o.a. Noordvleugel Fast Forward, Starterstraject KvK, St. Ondernemers Klankbord, Ondernemerspunt Flevoland)
Startersvolgsysteem	€ 10.000
Promotie	€ 60.000 (Flevopenningen, Startersdag KvK en Ondernemerspunt Flevoland)
Eén loketfunctie	Via goede werkafspraken tussen ZLF en KvK wordt dit gerealiseerd.
Checklist AER (Summerschool)	€ 35.000 (Zomer ondernemer)
Ambtelijke capaciteit	€ 73.000
Totaal	€ 353.000

3 Beoogd resultaat

De Flevolandse economie is nog lang niet volgroeid. In Flevoland zijn nog steeds te weinig bedrijven gevestigd in relatie tot het aantal inwoners. Bij een groei van de bevolking dient het aantal ondernemingen en de werkgelegenheid verhoudingsgewijs mee te groeien. Daarnaast dient er een achterstand te worden ingelopen. En er zijn nog veel niche-markten te bedienen. Daarbij past moedig ondernemerschap.

Flevoland wil het 'Startersparadijs' in Nederland blijven. Het startersbeleid van de provincie en haar partners is gericht op het vergroten van het aantal 'survivors' door verbetering van de kwaliteit van de starters. Met het op te zetten startersvolgsysteem onder Ondernemerspunt Flevoland zullen in 2013 bovendien de werkgelegenheidseffecten in kaart gebracht kunnen worden.

Het beoogd resultaat is het aantal starters tenminste op hetzelfde hoge niveau te houden en de overlevingskans te vergroten en de uitval van het aantal ondernemers te verkleinen c.q. lager te krijgen dan het Nederlandse gemiddelde.

Bijlage 1

Samenvatting aanbevelingen Starterspunt Flevoland

Het verhogen van het aantal startende ondernemers en het verlagen van het aantal (voortijdig) stoppende ondernemers in de provincie Flevoland is de centrale doelstelling van het project Starterspunt Flevoland. Dit project is ontwikkeld door de Provincie Flevoland tezamen met de KvK GEF en de Flevolandse gemeenten.

Het project bestaat uit twee onderdelen, te weten 'Starters en doorstarters' en 'Verbetering Infrastructuur'. Dit laatste deelproject wordt uitgevoerd door de KvK GEF en heeft drie aandachtsgebieden:

1. Huisvesting;
2. Microfinanciering;
3. Infrastructuur (informatie, advies en ondersteuning).

Voor de onderdelen Huisvesting en Infrastructuur heeft de KvK GEF aan ETIN Adviseurs opdracht verstrekt onderzoek te doen naar de knelpunten in de provincie Flevoland. Het onderdeel ten aanzien van Microfinanciering heeft de KvK GEF zelf uitgevoerd. Het vraagstuk financiering is echter wel in het onderzoek meegenomen. Het gaat hierbij met name om de behoefte bij de starters. In bijlage 1 vindt u een samenvatting van het onderzoek van ETIN.

Een afgeleide doelstelling is dat de KvK GEF (en haar partners) aanknopingspunten willen hebben om (effectief) voorwaardenscheppend beleid te kunnen voeren gericht op (door)starters.

Dit is een samenvatting van de plannen van aanpak Bedrijfshuisvesting, Microfinanciering en Informatievoorzieningen.

Huisvesting

Over het algemeen ervaren (door) startende ondernemers weinig knelpunten m.b.t. huisvesting in Flevoland. De betaalbaarheid van bedrijfsruimte is het belangrijkste "knelpunt". Dit speelt met name in Almere en Lelystad en nagenoeg alleen binnen de sector (detail)handel/horeca.

Deze sector ervaart sowieso relatief gezien de meeste knelpunten op het gebied van huisvesting.

Naar leeftijd bezien zijn het vooral jonge ondernemers (3e-4e jaar) problemen hebben met de betaalbaarheid van de bedrijfsruimte. Dit zijn vaak degenen die de overstap hebben gemaakt of willen maken van een bedrijf aan huis naar reguliere bedrijfshuisvesting.

Starters die behoefte hebben aan nieuwe kantoorruimte, zijn op zoek naar kleine ruimtes met kortlopende contracten voor een relatief lage prijs. Tevens is het voor hen aantrekkelijk als ze zijn gehuisvest in een pand waar ze (enigszins) kunnen doorgroeien.

De segmenten waar het aanbod beperkt is, zijn de (betaalbare) woon-werk units en winkelruimten. (Betaalbare) Winkelpanden met een omvang van maximaal 200 m² zijn schaars in Flevoland. Ook zijn er nauwelijks praktijk-atelierruimte in Flevoland te vinden. De behoefte hieraan is niet zo groot. In de praktijk wordt dit type bedrijfsruimte ondergebracht in kantoorruimten en/of algemene bedrijfsruimten. Kantoorpanden met een omvang tot maximaal 90 tot 100 m² zijn in Almere en Lelystad in ruime mate beschikbaar. In de overige Flevolandse gemeenten is nauwelijks aanbod in dit segment.

De komende jaren wil de (door-)starter toename van het gemiddelde oppervlak voor bedrijfsruimten aan huis, praktijkruimte, kantoorpand en in een bedrijfspand. Bij combinaties van bedrijfsruimten is de wens juist afname van het gemiddelde oppervlak. De gewenste omvang van winkelpanden is stabiel en blijft rond de 200 m².

Het aanbod van bedrijfsruimte in bedrijfsverzamelgebouwen is omvangrijk.

Het aanbod aan bedrijfskavels in Flevoland is groot. Kijken we specifiek naar kleine kavels (kleiner dan 1.000 m²), dan is het aanbod gering.

Vraag en aanbod wordt voornamelijk bij elkaar gebracht door middel van de makelaars, via gemeente en door internet. Fundainbusiness.nl speelt een steeds belangrijker rol voor de verkoop en verhuur van bedrijfspanden. Op de Flevoportaal(www.flevoland.nl) staat tevens relevante informatie voor bedrijfshuisvesting in Flevoland.

Verbeteren van huisvestingsmogelijkheden voor startende detaillisten in Flevoland.

1. Grootwinkelbedrijven extra VVO laten huren.

Om startende ondernemers meer kans van slagen te geven binnen de detailhandel, moet er een oplossing komen voor de huisvestingsknelpunten. Een grootwinkelbedrijf als een Blokker of HEMA zou meer m² kunnen huren (in een pand naast hun eigen pand), zodat startende ondernemers/ kleine zelfstandigen deze omzetgerelateerd kunnen huren.

2. Bazaarachtige huisvesting in Almere en/of Lelystad

In Almere en Lelystad is huisvesting voor de detailhandel een relatief groter knelpunt dan elders in Flevoland. Hierbij vormt de betaalbaarheid en duur van een huurcontract een grote rol. Door een bazaarachtige huisvesting neer te zetten, kunnen startende ondernemers kleine, goedkopere units huren met een kortlopend huurcontract. Deze zouden opgezet kunnen worden als zogenaamde broedplaatsen. Dit moet in het stadscentra van een plaats gevestigd worden. De ondernemer moet namelijk na enige tijd naar een regulier pand binnen het centrum kunnen verplaatsen. Een ontwikkelaar en gemeente moeten dit faciliteren.

In Almere is inmiddels een bazaar opgericht. Deze dient echter niet als broedplaats en is op een bedrijventerrein gevestigd. Wanneer je de bazaar wel als broedplaats wilt laten functioneren is het van belang dat deze in het stadscentra gevestigd wordt. De doorgroei naar een regulier pand is dan realistischer. Gezien de grootste problematiek in Almere en Lelystad is het aan te bevelen om een dergelijke bazaar in deze gemeenten te realiseren.

3. Stimuleren opzetten "winkelverzamel panden" in leegstaande winkels.

Vaak zijn winkelpanden groter dan 200m², terwijl de startende detaillisten hier genoeg aan zouden hebben. De huur van deze grote panden is niet op te brengen voor startende ondernemers. Daarom zou het goed zijn als startende ondernemers gezamenlijk een winkelpand zouden huren of een klein gedeelte van een winkelpand kunnen huren. Het liefst met een kortlopend contract.

Betere financieringsmogelijkheden voor huisvesting voor jonge ondernemers

Veel startende ondernemers in Flevoland werken vanuit huis. Dit willen de meeste ook zo houden. De jonge ondernemer (3-4 jaar) heeft het meest de behoefte aan uitbreiding. Het verkrijgen van een financiering voor deze uitbreiding/groei levert vaak problemen op. Zij kunnen immers nog geen 3-jaarscijfers aanleveren, waar de bank om vraagt bij het verstrekken van een hypotheek of lening. Voor de detailhandel is microfinanciering van belang voor ondernemingen die 1-5 jaar bestaan. De detailhandel kent vaak lange aanlooperperioden. Deze periode is vaak te lang voor de ondernemer. Microfinanciering kan in dat geval een steun in de rug zijn om de aanlooperperiode te overleven. Het zal in de detailhandel minder gebruikt worden om een groei te realiseren. Dit komt doordat de detailhandel kapitaalintensief is en er dus vaak grotere investeringen nodig zijn om een groei te realiseren.

Het stimuleren van de groei van ondernemingen is belangrijk. Hierbij is het vergemakkelijken van financieringsmogelijkheden voor eventuele uitbreiding van huisvesting belangrijk. Het gaat juist om het vergroten van de mogelijkheden om een financiering te verkrijgen. Het financieringsprobleem zou

opgelost kunnen worden doormiddel van een microkredietfonds. Hier wordt dieper op ingegaan in het Plan van Aanpak Microfinanciering, dat ook tot een van de plannen van dit project behoort.

Betere match van vraag en aanbod naar geschikte vestigingsruimten

Om de ruimtebehoefte van bedrijven in de regio in kaart te brengen en een instrument te ontwikkelen waarmee deze behoefte regelmatig gemeten wordt heeft de KvK GEF de ruimtemonitor voor gemeenten ontwikkeld. Deze monitor geeft enerzijds een kwantitatieve indicatie van de behoefte aan ruimte. Welk deel van het bedrijfsleven wil verhuizen? Hoe groot is de dynamiek eigenlijk? Hoeveel ruimte hebben deze bedrijven nodig? Anderzijds biedt de monitor vooral ook inzicht in kwalitatieve aspecten van de ruimtevraag. Welk type bedrijvigheid verplaatst zich? Welke voorkeuren zijn er met betrekking tot locatietypen en panden? In hoeverre is er sprake van lokale en/of regionale gebondenheid? Wat zijn de beslisargumenten van deze bedrijven?

Het uitgangspunt van het onderzoek is een bottom-up benadering om vanuit het bedrijfsleven geredeneerd de vraag naar ruimte in te schatten. De meeste bestaande methodes en onderzoeken hanteren namelijk een top-down benadering. In het onderzoek wordt niet alleen gekeken naar het aantal vierkantenmeters, maar ook naar de type locatie en andere kwalitatieve aspecten. Met behulp van het Instrument Ruimtemonitor kan het onderzoek om de 2 tot 3 jaar herhaald worden, waardoor de ruimtevraag continue wordt gemeten. Dit kan de gemeenten helpen gevestigde bedrijven beter te voorzien van de ruimte die zij nodig hebben.

Het is moeilijk om vraag en aanbod naadloos op elkaar af te stemmen, aangezien de vraag naar huisvesting sterk conjunctuur afhankelijk is. Bij een aantrekkende economie zal de vraag naar huisvesting vergroten. Zodra dit minder het geval is, zal ook de vraag naar huisvestingsmogelijkheden stagneren. De realisatie van het aanbod van huisvesting duurt enige tijd. Dit is minder flexibel. Hierdoor is het moeilijk om vraag en aanbod structureel met elkaar te matchen.

Microfinanciering

Wat zijn de knelpunten die het aanbieden van microfinanciering beperken?

De meeste starters starten zonder financieringsproblemen. Slechts 6% van de onderzoekspopulatie heeft een knelpunt ervaren voor wat betreft de financiering van de start van het eigen bedrijf. Dat betekent dat 94% (!) geen knelpunt heeft ervaren bij de financiering van de start van zijn eigen bedrijf.

Daarmee komen we bij de vraag welke starters en jonge ondernemers dan wel behoefte hebben aan een systeem voor microfinanciering. Waar zit eigenlijk het probleem? Met andere woorden voor wie moet er een systeem voor microfinanciering komen?

Van de starters start 66 tot 75% zonder financiering nodig te hebben.

Degenen die wel financiering nodig hebben zijn op te splitsen in twee groepen:

- Starters met een goed ondernemingsplan.

Starters met een goed ondernemingsplan, maar die niet aan alle criteria van de bank voldoen, is het moeilijker c.q. onmogelijk om geld van de bank te lenen voor de start van zijn eigen bedrijf. Juist deze groep starters heeft behoefte aan een systeem voor microfinanciering.

- Starters zonder goed ondernemingsplan.

Starters die geen goed ondernemingsplan hebben, maar die wel aan alle eisen van de bank voldoen, kunnen worden geholpen bij het maken van een goed ondernemingsplan, onder andere door de KvK GEF, het ZLF, de banken zelf en commerciële partijen. Deze groep heeft behoefte aan ondersteuning en mogelijk ook aan ondersteuning op het gebied van financiering.

Kort samengevat:

	a. Goed ondernemingsplan	b. Geen (potentieel) goed ondernemingsplan
Voldoet aan criteria bank	Krijgt geld	Krijgt met moeite c.q. geen geld.
Voldoet niet aan bank criteria	Krijgt met moeite c.q. geen geld	Krijgt geen geld

Voor welke starters en jonge ondernemers hoeft er geen systeem voor microfinanciering te komen:

- (door-) starters die zonder financiering van start kunnen gaan;
- (door-) starters met een goed ondernemingsplan en die voldoen aan de criteria van de bank;
- (door-) starters met zicht op een goed ondernemingsplan, maar die wel voldoen aan de criteria van de bank;
- (door-) starters zonder (zicht op een) goed ondernemingsplan en die niet voldoen aan de criteria van de bank. Deze mensen zijn waarschijnlijk beter af in loondienst, of zouden zich aan kunnen sluiten bij een organisatie die alle ondernemersrompslomp voor ze uit handen neemt, zodat ze zich kunnen concentreren op waar ze goed in zijn;
- (door-) starters die gebruik kunnen maken van regelingen op het gebied van financiering.

Welke systemen van microfinanciering zijn mogelijk binnen Flevoland?

Voorwaarden

Bij het ontwikkelen van een systeem voor microfinanciering zijn de volgende twee voorwaarden in acht genomen:

- Geen exclusiviteit van banken. Alle banken kunnen in principe meedoen aan het systeem voor microfinanciering.
- Systeem opzetten voor starters en jonge ondernemers die nu geen aanspraak kunnen doen op financiering, maar wel de potentie bezitten voor het opzetten c.q. laten groeien van een bedrijf.

Systeem

Afhankelijk van het doel van microkrediet, moet worden gekomen tot een goede kosten-batenanalyse. De doelstelling vanuit het project Starterspunt Flevoland is om het (startend) ondernemerschap te bevorderen en om de "overlevingskansen" van starters te vergroten.

Microkredieten moeten daarom worden gezien als instrument om het ondernemerschap te bevorderen, niet als doel op zich.

Omdat banken sterk met elkaar concurreren is het zeer moeilijk een systeem op te zetten waar alle banken in willen participeren. Verder is er bij de overheden weinig tot geen geld beschikbaar om een fonds in het leven te roepen voor microfinanciering. Dit beperkt de mogelijkheden voor het bedenken van meerdere systemen voor microfinanciering in Flevoland.

De belangrijkste vraag die moet worden beantwoord is de vraag voor wie je het doet.

Starters moeten de mogelijkheid krijgen om de start van een bedrijf te financieren (doelstelling), onder voorbehoud dat daaraan een goed ondernemingsplan ten grondslag ligt.

Momenteel hebben starters vanuit een uitkering wel op basis van een goed ondernemingsplan de mogelijkheid om een financiering te regelen. Toetsing gebeurt door SenterNovem in opdracht van het Zelfstandigenloket Flevoland. Bij een positieve toetsing wordt een borgstelling afgegeven door het ministerie van Economische Zaken, waarmee de starter terecht kan bij een bank.

Dit is een mooi systeem voor mensen met een uitkering die een eigen bedrijf willen starten, maar het is niet zuiver ten opzichte van degenen die geen uitkering ontvangen, met een goed plan voor het starten van een bedrijf, maar die daarvoor geen financiering krijgen van de bank.

Het idee is om de pilot die door het ZLF momenteel wordt uitgevoerd voor de startersregeling, uit te breiden naar alle starters die geen financiering via het reguliere circuit kunnen krijgen.

Uit het onderzoek blijkt dat niet alleen starters, maar juist ook de jonge, groeiende ondernemers behoefte hebben aan microfinanciering. Het idee is om deze groep eveneens mee te nemen in het systeem voor microfinanciering. Bij deze groep zullen de gevraagde bedragen hoger zijn, maar de kans dat de bedragen worden terugbetaald zal ook hoger liggen dan bij jongere ondernemers.

Aan ondernemers die op basis van hun ondernemersplan geen geld bij de bank kunnen krijgen kan een toets worden aangeboden door het ZLF. De kosten hiervoor worden betaald door de gemeente waarin het bedrijf zich wil vestigen en het Ministerie EZ/SZW. Indien de toets positief is, geven deelnemende banken of evt. kredietbank financiering af o.b.v. een garantiebrief van de overheid.

Flevoland is een jonge provincie in ontwikkeling. Voor deze ontwikkeling is het noodzakelijk dat niet alleen het aantal inwoners groeit, maar ook de economie. Een belangrijk onderdeel van de groei van de economie wordt gevormd door startende ondernemingen.

Flevoland kent relatief gezien het hoogste aantal starters van Nederland. Flevoland zet zichzelf op de kaart als "Startersparadijs". Om deze naam eer aan te doen is het niet alleen noodzakelijk om zoveel mogelijk ondernemers van start te laten gaan, maar ook dat de bedrijven die van start gaan duurzaam te laten groeien.

Informatievoorzieningen

Aanbodonderzoek

Flevoland beschikt over een uitgebreid en breed aanbod aan faciliteiten voor startende ondernemers. Niet alle aangeboden faciliteiten zijn specifiek gericht op starters, maar ze kunnen daar meestal wel gebruik van maken. De faciliteiten die zich specifiek op een doelgroep richten, zijn over het algemeen gericht op préstarters, zij die zich nog niet hebben ingeschreven bij de KvK GEF, en/of starters. Voor jonge ondernemers (1-5 jaar) bestaan betrekkelijk weinig specifieke faciliteiten.

Er worden op vele manieren faciliteiten aangeboden. Sommige faciliteiten worden door meerdere partijen aangeboden. Hierbij is geen sprake van (veel) overlap. Alleen de informatie die op internet wordt aangeboden overlapt elkaar voor een deel, maar juist hier is dat geen probleem.

Een relatief klein deel van de ondervraagde ondernemers geeft aan bepaalde faciliteiten te missen. Zowel aanbieders als vragers van startersfaciliteiten zien inhoudelijk weinig echte 'witte vlekken'. Wel wordt aangegeven dat er een grote onbekendheid is van initiatieven en uitvoerende partijen.

Starters benaderen bij knelpunten vooral hun accountant, andere ondernemers of personen in de privé-sfeer. De beoordeling van de starter van de dienstverlening van externe partijen/organisaties, hangt sterk samen met de keuze van de starter. Over de partijen waar men meestal te rade gaat is men over het algemeen (zeer) tevreden. De bank vormt hierop een uitzondering.

Behoeft van de starter

Ondernemers ondervinden de meeste knelpunten bij het verwerven van nieuwe klanten (acquisitie), tijdige betaling door klanten, de houding van banken en financiers, verzorgen van de administratie ("administratieve lasten"), financiering van de groei van het bedrijf.

Starters in hun 3-4e levensjaar ervaren relatief de meeste knelpunten.

Door deze knelpunten hebben starters de meeste behoefte aan contacten met het bedrijfsleven, het verkrijgen van financiële middelen, toegang tot ondernemersnetwerk, ondersteuning van marketing en PR en juridische diensten (vooral op langere termijn).

Er zijn er duidelijke inhoudelijke verschillen in ondersteuningsbehoefte tussen sectoren: starters in zakelijke dienstverlening en onderwijs/zorg hebben meer behoefte aan commerciële ondersteuning. Starters in de bouw en handel/horeca hebben vooral een financieringsbehoefte.

Match vraag en aanbod

Als we naar het aanbod kijken en vervolgens de vraag van de ondernemers er naast leggen is te zien dat er weinig tot geen witte vlekken zijn. Op iedere vraag is in principe een antwoord. Het grootste probleem bij de match van vraag en aanbod ligt dus ook niet in de inhoud van de vraag of het aanbod. Des te meer ligt het aan de manier dat de faciliteiten aangeboden worden. Het kunnen vinden van de faciliteiten is een probleem bij de match.

Aanbevelingen

Er zijn diverse mogelijkheden om de startersinfrastructuur te verbeteren om zo een ondernemersparadijs te worden. Onder iedere aanbeveling zijn acties gekoppeld.

1. Een fysiek en digitaal ondernemersloket voor Flevoland.
 - Meer benutten van het fysieke loket;
 - Een digitaal loket;
 - Verbetering van de kwaliteiten van frontoffice medewerkers;
 - Inzet klantvolgsysteem;
 - Betere communicatie;
 - Initiatieven via Kamer van Koophandel GEF.
2. Meer aandacht voor jonge ondernemers
 - Opzetten jong ondernemerstraject.
3. Bekendheid en toegankelijkheid van het aanbod verbeteren.
 - Initiatieven op kvk.nl;
 - Startersregiegroep;
 - Platform/netwerk voor aanbiedende partijen.
4. Verbetering van de financieringsmogelijkheden.
 - Informatie aanbieden via internetsite en seminars in alle begeleidingstrajecten;
 - Uitbreiding Pilot Microkrediet Zelfstandigenloket Flevoland.
5. Vergemakkelijken van de stap om lid te worden van een ondernemersnetwerk.
 - Netwerken betrekken in de begeleidingstrajecten/ startersnetwerken;
 - Korting voor starters op eerste jaar contributie van ondernemersnetwerken.

Voor iedere aanbeveling en actiepoint is er een trekker en zijn partners benoemt. Verder is aangegeven wat de kosten zouden zijn, hoe deze gedekt dienen te worden en welke randvoorwaarden er zijn.

Bijlage 2

Beleidsregel Subsidieverlening en Projectaanvragen Startersbeleid

Algemene criteria

1. Subsidieaanvragen dienen te worden gericht aan:
Gedeputeerde Staten van Flevoland
t.a.v. de afdeling Economische Zaken
Postbus 55
8200 AB Lelystad
2. De Algemene Subsidieverordening Flevoland 2006 is van toepassing.
3. Projecten moeten passen binnen dit startersbeleid.
4. De volgende partijen kunnen subsidie aanvragen: scholingsinstituten, intermediaire instellingen, overheden, stichtingen, belangenbehartigers mits zelfstandige rechtspersoon. Bedrijven komen niet in aanmerking voor subsidiëring.
5. Projecten dienen structuurversterkend te zijn en/of door meerdere partijen te worden gedragen en/of werkgelegenheid te creëren.
6. Projecten dienen een duidelijk toegevoegde waarde te hebben voor startende ondernemers in Flevoland en een bovenlokale uitstraling te kennen.
7. Subsidiëring van projecten door de provincie is gerelateerd aan de beschikbare budgetten. Wanneer de budgetten uitgeput zijn is er pas weer ruimte in een volgend begrotingsjaar.
8. Projecten mogen op het moment van indiening van het subsidieverzoek nog niet gestart zijn.
9. In het geval van projecten die (deels) door Europese subsidie worden bekostigd, zijn de Europese voorwaarden leidend boven de Algemene Subsidieverordening Flevoland 2006. In een dergelijk geval volstaat voor de provincie Flevoland een kopie van de verantwoording aan Europa.

Bijlage 3

Checklist Assembly of European Regions

Checklist	Evidence	Source of Verification
YE 1 Administrative and regulatory framework		
Has the region a long-term vision for youth entrepreneurship development, supported by specific objectives?	De lange termijn visie is dat elke student mbo- en hoger opgeleid een serieuze afweging moet maken: eigen bedrijf starten of in loondienst. Er zijn geen verdere specifieke doelen	
Are there regular assessments on progress against its objectives and measures outcomes?	Evaluatie onderzoek is gedaan in het kader van StartersPuntFlevoland en via een beleidseffectmeting door de commissie Werk van Provinciale Staten.	
Are resources deployed effectively according to regional needs and priorities?	Ja, gelet op de sterke groei van het aantal starters.	
Have supportive taxation regulations been introduced?	Nee, ligt niet op de weg van de regionale overheid.	
Is the region streamlining and simplifying business registration procedures and lowering costs?	Dit wordt wel getracht, maar is toch vooral een zaak die speelt op landelijk niveau.	
Are information, counselling and assistance provided on regulatory issues?	Ja, via voorlichting KvK en op scholen, via het ZLF en via private ondersteuners.	
YE 2 Business Assistance and Support		
Is the region building strong and effective alliances with all sectors of the regional community, other public agencies, the private and the voluntary sector?	Deels gebeurt dit. In de startersregiegroep zijn KvK, provincie, gemeenten, St. Jong Ondernemen, het ZLF en de scholen vertegenwoordigd.	
Is mentor support and business coaching existing?	Ja, via ondernemerschap ROC's en wordt ontwikkeld door het WTCAA.	

Are Youth Entrepreneurship development partnerships supported? (including actors from all sectors of the community)	Ja, het ROC is een belangrijke klant.	
Do one-stop shops and youth enterprise centres exist?	Nee, er zijn meerdere ingangen. Getracht wordt deze in één loket Ondernemerspunt Flevoland onder te brengen. Netwerkvorming wordt gestimuleerd.	
Does the region promote business linkages (Youth Chambers of Commerce, entrepreneur clubs and networks)?		
Is the region stimulation economic growth by supporting the formation, retention, expansion and recruitment of businesses?	Ja, het lopende startersbeleid is daarvan het bewijs. De OMFL en de gemeenten acquireren bedrijven.	
Are policies in place to facilitate the interaction of businesses and the regional administration?	Niet specifiek. Er is wel overleg tussen gemeenten en bedrijfskringen en via de startersregiegroep.	
Are there financial incentives to support new businesses?	Nee, wel risicodragend kapitaal, microfinancieringsleningen en –begeleiding.	
YE 3 Entrepreneurship Education and Training		
Is training in the skills needed for Youth Entrepreneurship provided in schools?	Ja, gebeurt ook op divers niveau.	
Do curricula and study programmes exist?	Ja, met name het ROC Flevoland is erg actief op het thema ondernemerschap.	
Does information material exist?	Ja, bij ROC Flevoland en diverse andere scholen/opleidingen.	
Are there any school-entrepreneur/business activities and events?	Ja, regionale wedstrijden voor College -, Student - en Learning companies.	
Are there entrepreneurship simulation games?	Ja, bij het ROC Flevoland.	
Are initiatives in place to reach out to youth and to engage them in entrepreneurship activities?	Ja, via klassebrede programma's als Kids in Bizz, Bizzworld en inleiding ondernemersvaardigheden bij het ROC Flevoland.	
Are there policies for bringing excluded groups in the region in contact with Youth	Nee, dit soort groepen kan via bijv Flevotalent junior	

Entrepreneurship?	ondernemerschap als alternatief voor een stage aangeboden krijgen.	
YE 4 Access to finance		
Do mechanisms exist to provide start-up and business finance/capital?	Ja, ZLF d.m.v. microkredieten, FLIIN	
Are steps undertaken to improve the regulatory environment for start-up finance?	Ja, door evaluatie borgstellingsregeling.	
Is an information services created to provide access to finance and funding?	Ja, zit in startersbeleid. Deels via ZLF, maar ook koppeling scholen aan FLIIN.	
YE 5 Social/Cultural Legitimacy & Acceptance		
Is research promoted on cultural influences on entrepreneurship and of the attitude of young people towards it?	Nee	
Are there role models?	Rolmodellen worden gezocht via verkiezingen van beste 'college company', Flevopenningen startende onderneming e.d.	
Does a PR-campaign exist to create a positive image for entrepreneurship (awards, media coverage, and youth business events)?	Er is voor promotie € 60.000 gereserveerd, o.a. voor de Flevopenning voor de beste startende onderneming en de Startersdag KvK.	
Is there sufficient communication on existing business services?	Nee, het label Ondernemerspunt Flevoland moet daarin verandering brengen	
Is entrepreneurial culture introduction and promotion through education?	Ja, via Kids in Bizz, Bizzworld en diverse typen 'mini ondernemingen'.	

Bijlage 4

Inventarisatie van activiteiten door organisaties en lokale overheden

Organisatie	Projecten/ Acties	Inhoud	Opmerkingen
KvK	Starterstraject	<ul style="list-style-type: none"> - Opleidingen geven (wat komt er kijken bij ondernemen?). - Starterspas. - Netwerkbijeenkomsten. - Seminars. - Maatwerkgesprekken. 	<ul style="list-style-type: none"> - Aantal deelnemers neemt licht af; - Subsidies vervallen waardoor het duurder wordt voor de deelnemers; - Concurrentie door andere instellingen (RABO); - Halvering cursussen en netwerkbijeenkomsten.
	Startersdag		Trekt ruim 1700 bezoekers (niet alleen uit Flevoland), ruim de helft start;
	Startersavond	<ul style="list-style-type: none"> - 1 x per kwartaal. - Beschikbaar stellen info. - Vrijblijvend. 	In de regio (gemeente)
ZLF	Micro-financiering	- Tot € 35.000.	<ul style="list-style-type: none"> - Toegankelijk voor iedereen. - Banken doen moeilijk over de verstrekking. - Gemiddeld 9 aanvragen per dag. - Banken willen coaching bij starters; - Veel ZZP'ers melden zich (gemeenten zijn recent akkoord gegaan met steun voor ZZP'ers voor € 1700 p.p.)
	Begeleiding	<ul style="list-style-type: none"> - Acquisitie. - Administratie/boekhouding. - Start vanuit uitkering. - Schuldhulpverlening. 	ZLF wil graag op politiek niveau (gemeenten/ VNG) een aantal zaken veilig stellen (schuldsanering e.d.).
ROC Flevoland	Minor ondernemers-vaardigheden		
	Keuzetrajecten		Voor studenten die dat willen, voor bepaalde opleidingen verplicht.
	College company	<ul style="list-style-type: none"> - Studentenbedrijven; - Vanaf MBO niveau 3; - Begeleid door docenten; - Mentoren zijn maatschappelijk betrokken vrijwilligers. 	Wordt nu ook overgenomen door hbo- en mbo-instellingen (van buiten Flevoland).
	Associate degree	- Opleidingslaag tussen MBO en HBO.	International business; 2jarig parttime praktisch programma, eindonderwijs, opmerkingen: aanvraag door HBO, uitvoering MBO HBO i.c.m. WTCAA
	Continue ontwikkeling lessen en methoden	- Digitale spelmethode.	
	Uitbreiden netwerk		Het opgebouwde netwerk te behouden en uitbreiden. Dit is altijd erg moeilijk

	scholings- instituten		zodra de projectstatus is verdwenen. We moeten een vorm zien te vinden waardoor het meest belangrijke (namelijk samenwerking onderwijs en bedrijfsleven) behouden blijft.
	Starterstrajecten		Verdieping ondernemersvaardigheden o.a. pitch en netwerken, voor studenten mbo en hbo, niet verplicht.
Gemeente Lelystad			Er is geen startersbeleid, dit past niet in de begroting. Sociale zaken heeft dit onderwerp in portefeuille. Incidenteel gebeurt er wat.
		Ambachtshuis Waterwijk	
Gemeente Almere			Idem.
Gemeente NOP	Voorwaarden- scheppend	-Spreekuur KvK 1x p. 14 dgn. -Stimulering starten vanuit eigen woning. -Kantoorverzamelgebouwen. -Bedrijfsterreinwoningen. -Woon-werkclusters. -Technofonds Flevoland.	Idem. Waarschijnlijk volgend jaar wel startersbeleid.
Gemeente Zeevolde	Voorwaarden- scheppend	-Spreekuur KvK 1x p. 14 dgn. -Stimulering starten vanuit eigen woning. -Kantoorverzamelgebouwen. -Bedrijfsterreinwoningen. -Woon-werkclusters.	Idem.
Gemeente Dronten	Voorwaarden- scheppend	-Starterswebsite. -Bijdrage Startersdag. -Kantoorverzamelgebouwen.	- Het startersbeleid is opgenomen in het collegeprogramma. - Momenteel bezig met het opstellen van een economische visie waarin starters worden meegenomen.
Stichting Jong onder- nemen	Stimuleren ondernemer- schap tijdens studie	-Opdoen vaardigheden. -Ondernemerschapstesten. -Learning by doing. -Leren door in het 'echt' te doen, met echt geld. -Kidz in Bizz (groepen 7 en 8 basisschool). -Tot en met WO diverse programma's.	- In Flevoland behoorlijk verdeeld, veel animo voor projecten. - Hoe alles te koppelen? Ook met volwassen starters? - Wil meer aandacht boekhoudkundig aspect. - Zijn veel concurrenten op de markt met fictieve programma's. - Misschien afstemmen met concurrent welke scholen te benaderen?
Provincie Flevoland	MINI Europe	O.a. Summer Entrepreneurs (scholieren middelbare school starten en runnen in de zomervakantie een eigen	Uitwisselen en implementeren van 'good practices' op gebied van ondernemerschap en innovatie met acht Europese regio's.

		onderneming).	Weinig ruimte voor starters. Provincie Flevoland is de kartrekker.
	Flevopenningen		
	Tv- Programma MAX		Wordt gestopt.
	Startersdag	Voorlichting startende ondernemers	Door KvK te organiseren.
	Overig	WTC-IISC (International incubator Services Center)	<ul style="list-style-type: none"> - WTC Almere realiseert een IISC. Dit wordt uitgewerkt. - PINDA = Pieken in de Delta. - Vanuit provincie wordt er veel moeite gedaan om bedrijven bij netwerkbijeenkomsten te krijgen